

УДК 330.522.2

**РОЛЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ
ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЇХ ОБЛІКУ**<http://orcid.org/0000-0003-4938-3375>**Бессонова Світлана Іванівна**, к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку та аудиту ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь**Bessonova Svetlana**, Ph. D., associate professor, assistant professor of the Accounting and Audit Department of the Pryazovsky State Technical University*S. Bessonova. The role of fixed assets in the activities of industrial enterprises and current trends in their accounting.*

The study determines the impact of fixed assets in the activities of industrial enterprises and analyzes their role and state. It is proved that the worsening of the state of fixed assets at the present stage of development of the Ukrainian economy leads to loss of markets and a decrease in solvency, leads to the impossibility of introducing the latest technologies and updating production of non-negotiable resources. To renew fixed assets, there is a need for a significant amount of financial resources. The analysis of innovative activity financing sources has proved that over a long period of time one of the main sources has been the enterprises equity funds. The study of the current state of fixed assets and sources of financing innovative activity has proved that leasing facilitates the attraction of investment resources and the renewal of fixed assets of Ukraine. Correct organization of accounting influences efficiency of the enterprise. The analysis of scientific research in the field of accounting of fixed assets revealed a number of disagreements and unresolved issues. The works of many leading scientists were devoted to the issues of improving the accounting of fixed assets. Differences in the interpretation and accounting of fixed assets lead to the conclusion on improving the accounting of fixed assets; the contradictions relate to production activities of the enterprise. Thus, according to the accounting data assets are recorded regardless of whether they are used in the production activity or they belong to the non-production sphere and in tax accounting only the basic tools that are involved in production activities are taken into account. The study showed that there are differences in definitions of fixed assets between national and international standards and according to the requirements of the Tax Code. Analysis of the regulatory and legislative framework governing accounting and movement of fixed assets has identified certain ways to bring financial and tax accounting closer; however, there is still a number of differences in accounting for repair costs and improvements and repairs of fixed assets. There are differences in skill groups and the timing of their useful use. The prospect of further research is the search and improvement of methods for attracting investment resources for the renovation and modernization of fixed assets of an industrial enterprise.

Бессонова С. І. Роль основних засобів у діяльності промислових підприємств та сучасні тенденції їх обліку.

У дослідженні визначено вплив основних засобів у діяльності промислових підприємств та проаналізовано їх роль, стан. Доведено, що погіршення стану основних засобів на сучасному етапі розвитку економіки України приводить до втрати ринків збуту, зниженню платоспроможності, приводить до неможливості впровадження новітніх технологій та оновленні виробничих оборотних ресурсів. Для оновлення основних засобів є потреба у значному обсягу фінансових ресурсів. Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності довів, що впродовж тривалого часу одним з основних джерел являються власні кошти підприємств. Дослідження сучасного стану основних засобів та джерел фінансування інноваційної діяльності довели, що лізинг сприяє залученню інвестиційних ресурсів та оновленню основних засобів України. Від правильної організації бухгалтерського обліку залежить ефективність діяльності підприємства. Аналіз наукових досліджень у сфері бухгалтерського обліку основних засобів розкрив низьку розбіжностей та невирішених питань. Питанням удосконалення обліку основних засобів були присвячені роботи багатьох провідних науковців. Розбіжності у тлумаченні та обліку основних засобів, приводять к висновку, про удосконалення бухгалтерського обліку основних засобів, протиріччя стосується виробничої діяльності підприємства. Так, за даними бухгалтерського обліку основні засоби обліковуються незалежно від того, будуть вони використовуватися у виробничій діяльності або вони відносяться до невиробничої сфери, а у податковому обліку обліковуються тільки основні засоби, які приймають участь у виробничій діяльності. Дослідження показало, що існують розбіжності у визначеннях основних засобів між національними та міжнародними стандартами і згідно вимог Податкового Кодексу. Аналіз нормативно-законодавчої бази, яка регламентує облік та рух основних засобів виявило певні шляхи по зближенню фінансового та податкового обліку, однак, все це існує ряд відмінностей у врахуванні ремонтних витрат та витрат на поліпшення та ремонтів основних

засобів. Існують відмінності кваліфікаційних груп та строків корисного їх використання. Перспективою подальшого дослідження являється пошук і вдосконалення методів залучення інвестиційних ресурсів для оновлення та модернізації основних засобів промислового підприємства.

Бессонова С. И. Роль основных средств в деятельности промышленных предприятий и современные тенденции их учета.

В исследовании определено влияние основных средств в деятельности промышленных предприятий и проанализированы их роль и состояние. Доказано, что ухудшение состояния основных средств на современном этапе развития экономики Украины приводит к потере рынков сбыта и снижению платежеспособности, приводит к невозможности внедрения новейших технологий и обновления производственных оборотных ресурсов. Для обновления основных средств существует потребность в значительном объеме финансовых ресурсов. Анализ источников финансирования инновационной деятельности доказал, что на протяжении длительного периода времени одним из основных источников являются собственные средства предприятий. Исследование современного состояния основных средств и источников финансирования инновационной деятельности доказали, что лизинг способствует привлечению инвестиционных ресурсов и обновлению основных средств Украины. От правильной организации бухгалтерского учета зависит эффективность деятельности предприятия. Анализ научных исследований в сфере бухгалтерского учета основных средств раскрыл ряд разногласий и нерешенных вопросов. Вопросам совершенствования учета основных средств были посвящены работы многих ведущих ученых. Различия в толковании и учёте основных средств приводят к выводу о совершенствовании бухгалтерского учета основных средств, противоречия касаются производственной деятельности предприятия. Так, по данным бухгалтерского учета, основные средства учитываются независимо от того, будут ли они использоваться в производственной деятельности или они относятся к непромышленной сфере, а в налоговом учете учитываются только основные средства, которые принимают участие в производственной деятельности. Исследование показало, что существуют различия в определениях основных средств между национальными и международными стандартами и согласно требованиям Налогового Кодекса. Анализ нормативно-законодательной базы, регламентирующей учет и движение основных средств, выявил определенные пути по сближению финансового и налогового учета; однако, все еще существует ряд различий в учете ремонтных расходов и расходов на улучшение и ремонт основных средств. Существуют различия квалификационных групп и сроков полезного их использования. Перспективой дальнейшего исследования является поиск и совершенствование методов привлечения инвестиционных ресурсов для обновления и модернизации основных средств промышленного предприятия.

Постановка проблеми. Основні засоби відіграють особливу роль у діяльності промислових підприємств. На сучасному етапі в умовах жорстокої конкуренції перед підприємствами стоять такі важливі питання як: підвищення конкурентоспроможності, розширення ринків збуту за рахунок випуску якісної продукції, яка користується попитом у замовників, введення новітніх технологій та розробок. Актуальним питанням залишається зниження собівартості виробленої продукції. Але ж аналіз стану основних засобів довів, що це не можливо при таких високих показниках їх зносу (рис.1).

Як видно із даних аналізу, ступінь зносу основних засобів в Україні у 2016 році складає 58,9 %, але детальне дослідження стану основних засобів у промисловості виявило наступне - даний показник вище та дорівнює 69,4% у машинобудівній галузі, а у виробництві автомобілебудуванні - 93,8%, тобто це металобрухт. Варто також звернути увагу на такий фактор, як моральне зношення основних засобів, що статистично не враховується. Безумовно, що вирішення проблеми оновлення основних засобів являється для вітчизняної економіки найважливішою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню ролі основних засобів у діяльності промислових підприємств була присвячена чимала кількість наукових праць, у тому числі авторів: А. В. Вишневської, Т. Г. Величко, Ю. В. Великого, С. М. Грибкової, Д. Л. Кузьміна, Є. В. Набок, А. І. Притули та інших.

Питанням теорії та методології бухгалтерського обліку основних засобів приділялось увагу у працях відомих економістів вчених: Ф. Ф. Бутинця, Т. А. Бурової, П. І. Гайдуцького, М. Я. Дем'яненка, О. О. Жарікової, В. М. Жука, Г. Г. Кірейцева, Ю. Я. Лузана, М. Ф. Огійчука, Т. А. Пінчук, В. Я. Плаксієнка, О. А.Сарапіної, О. В. Шипунової, В. Г.Швеця, Л. В. Юрчишеної та інших.

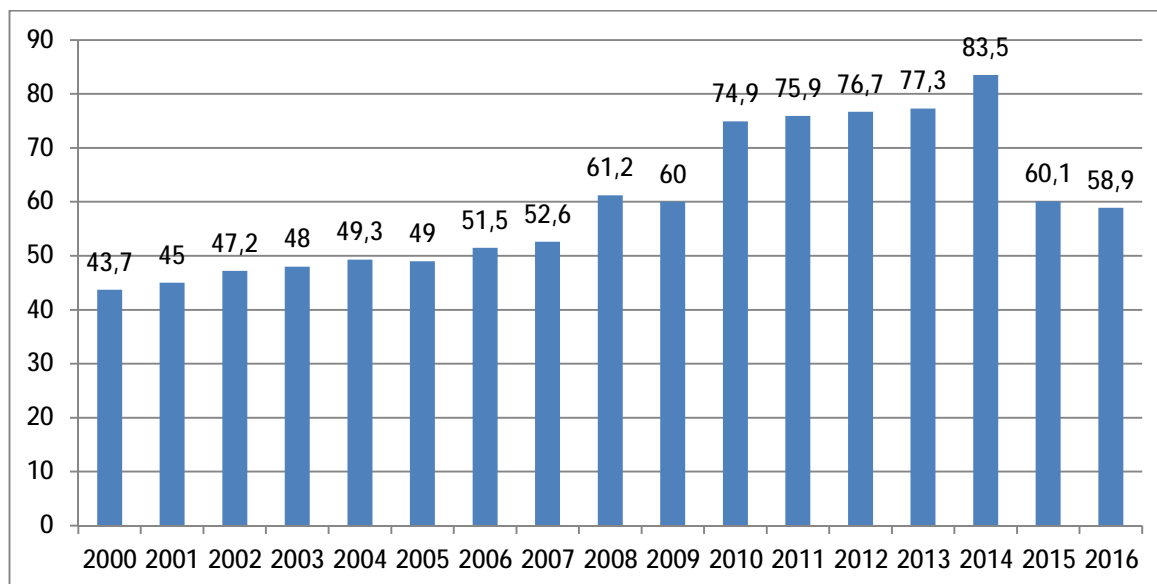

Рис. 1- Аналіз ступеня зносу основних засобів в Україні, % [1]

Невирішені складові загальної проблеми. Роботи українських вчених розкривають напрацювання та, незважаючи на значний обсяг наукових досягнень, ще існує ряд невирішених питань стосовно шляхів оновлення основних засобів та удосконалення їх обліку.

Формування цілей статті. Формування основних напрямів оновлення основних засобів промислових підприємств, пошук шляхів підвищення їх конкурентоздатності, з метою надання інвесторам якісної облікової інформації на основі удосконаленого обліку основних засобів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Погіршення стану основних засобів на сучасному етапі розвитку економіки України приводить до втрати ринків збуту, зниженню платоспроможності, приводить до неможливості впровадження новітніх технологій та оновлення виробничих оборотних ресурсів.

Оновлення виробничих оборотних ресурсів можливо різними способами. Перший спосіб - це придбання нового обладнання, другим способом оновлення основних засобів являється їх створення, третім способом оновлення виробничих оборотних ресурсів і менш фінансово затратним являється лізинг оборотних активів, оскільки перші способи потребують значного обсягу фінансових коштів. Відтворення основних засобів на підприємствах може відбуватися за рахунок валових капітальних інвестицій, які будуть спрямовані на створення, придбання, відновлення та поліпшення основних засобів [2, с.175].

Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності довів, що впродовж останніх 5 років одним з основних джерел являються власні кошти підприємств.

Дефіцит інвестиційних ресурсів, звичайно, позначається не тільки на переозброєнні і модернізації основних засобів, але і неможливості розробляти нове технологічне обладнання та фінансувати інноваційну діяльність підприємств. Виходом із складної ситуації може стати фінансовий лізинг, який, на відміну від кредиту, об'єднує в собі орендні, кредитні та майнові відносини. Характеристика кредитних аспектів фінансового лізингу:

- задовольняє потребу в найбільш дефіцитному виді позикового капіталу - довгостроковому кредиті;

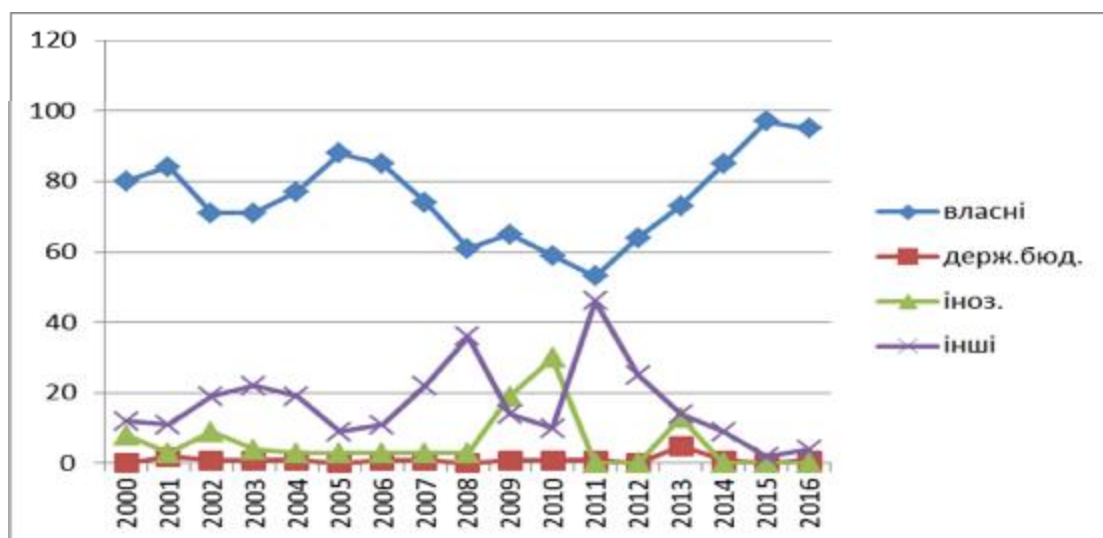

Рис. 2 – Джерела фінансування інноваційної діяльності, %

- не потребує формування на підприємстві фонду погашення основного боргу в зв'язку з поступовістю його амортизації;
- забезпечує повний обсяг задоволення конкретної цільової потреби підприємства в позикових коштах;
- використовує більше спрощену процедуру оформлення кредиту;
- забезпечує більш широкий діапазон форм платежів, пов'язаних з обслуговуванням боргу;
- забезпечує більшу гнучкість в строках платежів, пов'язаних з обслуговуванням боргу.

Таким чином, дослідження сучасного стану основних засобів та джерел фінансування інноваційної діяльності довели, що лізинг сприяє залученню інвестиційних ресурсів та оновленню основних засобів України.

Від правильної організації бухгалтерського обліку залежить ефективність діяльності підприємства. Аналіз наукових досліджень у сфері бухгалтерського обліку основних засобів розкрив низьку розбіжностей та невирішених питань. Питанням удосконалення обліку основних засобів були присвячені роботи багатьох провідних науковців. Розбіжності у тлумаченні та обліку основних засобів приводять к висновку про удосконалення бухгалтерського обліку основних засобів.

Відповідно до П(С)БО 7 основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких становить більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [3].

У Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку (IAS) 16 представлено наступне визначення: основні засоби - це матеріальні об'єкти, які утримують задля використання у виробництві або постачання товарів чи надання послуг, для надання в оренду іншим або для адміністративних цілей; використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду [4].

У Податковому Кодексі - основні засоби – матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 6000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом, та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з

дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік). Таким чином, якщо вартість матеріальних активів не перевищує 6000 грн., то у податковому обліку, як і малоцінні необоротні матеріальні активи, не вважаються ОЗ [5]. Приведені визначення містять розбіжності та потребують узгодження.

Друге протиріччя стосується виробничої діяльності підприємства. Так, за даними бухгалтерського обліку, основні засоби обліковуються незалежно від того, будуть вони використовуватися у виробничій діяльності або вони відносяться до невиробничої сфери, а у податковому обліку обліковуються тільки основні засоби, які приймають участь у виробничій діяльності.

Існує різниця у класифікації основних засобів. Згідно ПСБО 7 з метою обліку основні засоби кваліфікуються за двома групами: основні засоби (налічують 9 підгруп) та інші необоротні матеріальні активи (містять 6 підгруп) без визначення експлуатаційних термінів. У податковому обліку визначено 16 груп з врахуванням мінімального терміну використання даного об'єкту. Також треба відмітити, що до складу основних засобів в податковому обліку включено довгострокові біологічні активи, які входять в бухгалтерському обліку до складу необоротних активів.

Аналіз МСБО 16 підтверджує, що податкові обмеження не здійснюють вплив на встановлення терміну корисного використання основних засобів, а вважається, що підприємство буде використовувати засіб у термін, який буде придатний для використання основного засобу.

Велике значення для обліку основних засобів мають такі господарські операції, як ремонти. У залежності від видів ремонту відбувається їх відновлення. Розбіжності не минули і витрат на ремонтні роботи. Так, на відміну від податкового обліку, у бухгалтерському обліку не існує обмежень по сумах ремонту відносно відображення їх на витрати звітного періоду, або збільшення первісної вартості.

Відмінність існує і між обліком витрат на поліпшення та ремонтів основних засобів згідно міжнародних та національних стандартів. Так, міжнародний стандарт не допускає застосування альтернативного відображення витрат на основі податкового законодавства і витрати на ремонт та поліпшення збільшують вартість основних засобів тільки за умов майбутньої економічної вигоди. І тому, витрати для забезпечення майбутніх економічних вигод від використання основних засобів відносять до складу витрат. В національних стандартах даний принцип - забезпечення майбутніх економічних вигод від використання основних - не враховується.

Для основних засобів, які було внесено до статутного капіталу або отримано безоплатно, у бухгалтерському обліку, згідно вимог ПСБО 7, приводяться спеціальні правила оцінки основних засобів для оприбуткування їх на баланс підприємства, а у МСБО 16 ці правила відсутні, але, якщо підприємство отримало основні засоби у рамках цільового фінансування, то навпаки, існує потреба у розкритті інформації про основні засоби. Теж саме стосується переоцінки основних засобів.

Висновки: Таким чином, дослідження показали, що оновлення основних засобів на підприємстві можна вирішувати за рахунок небанківського посередника лізингової компанії. Фінансовий лізинг задовольняє потребу в найбільш дефіцитному виді позикового капіталу - довгостроковому кредиті та забезпечує повний обсяг задоволення конкретної цільової потреби підприємства в позикових коштах.

Узагальнюючи вище викладене стосовно сучасних тенденцій обліку основних засобів, можна дійти висновку, що ефективність діяльності підприємства залежить від правильної організації обліку на підприємстві, що дозволяє у повній мірі достовірно та своєчасно відображати в обліку всі господарські операції з метою їх впливу на діяльність підприємства та правильне відображення у фінансовій звітності.

Дослідження нормативно-законодавчої бази, яка регламентує облік та рух основних засобів, виявило певні шляхи по зближенню фінансового та податкового

обліку, однак, все ще існує ряд відмінностей у врахуванні ремонтних витрат та витрат на поліпшення та ремонтів основних засобів. Існують відмінності кваліфікаційних груп та строків корисного їх використання.

Також існують розбіжності у визначеннях основних засобів між національними та міжнародними стандартами і згідно вимог Податкового Кодексу. На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що повної гармонізації у реформуванні бухгалтерського фінансового обліку, при переході на міжнародні стандарти та реформації податкового обліку ще досягти не вдалося, це дослідження відкриває перспективу подальших досліджень стосовно обліку основних засобів. Перспективою подальшого дослідження являється пошук і вдосконалення методів залучення інвестиційних ресурсів для оновлення та модернізації основних засобів промислового підприємства.

Список використаних джерел:

1. Державний комітет статистики України / Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
2. Єпіфанова І.Ю. Аналіз відтворення і використання основних засобів підприємств Вінниччини / І.Ю. Єпіфанова, А.В. Базалицька // Економічний простір. — 2012. — № 58. — С. 172—177
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. №92 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» від 01. 01. 2012 р.: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_014
5. Податковий Кодекс України зі змінами на 01.01.2018.: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/nalogovyi-kodeks/rozdil-iii-podatok-1020940.html>
6. Бутинець Т.А. Основні засоби: точка зору економіста / Т.А. Бутинець // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. — 2012. — Вип. 2 (23). — С. 22-36.
7. Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку : Інформаційний портал [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.interbuh.com.ua/ua/>
8. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів : Наказ Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. № 561 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>

References (BSI):

1. State Committee of Statistics of Ukraine / Official site [Electronic resource]. - Access mode: www.ukrstat.gov.ua.
2. Yepifanova I.U. Analysis of reproduction and use of fixed assets of Vinnitschiny enterprises / I.U. Yipivanova, AV Bazalitskaya // Economical space. - 2012. - No. 58. - P. 172-177
3. Regulation (standard) of accounting 7 "Fixed assets", approved by order of the Ministry of Finance of Ukraine of 27.04.2000, number 92 [Electronic resource]. - Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
4. International Standard of Accounting 16 "Fixed Assets" as of 01.01.2012: [Electronic resource]. - Access mode: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_014
5. Tax Code of Ukraine as of January 1, 2018: [Electronic resource]. - Access mode: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/nalogovyi-kodeks/rozdil-iii-podatok-1020940.html>
6. Butinets T.A. Fixed assets: the view of an economist / T.A. Butinets // Problems of the theory and methodology of accounting, control and analysis. - 2012. - Exp. 2 (23). - P. 22-36.
7. National accounting standards (standard): Information portal [Electronic resource]. - Access mode : <http://www.interbuh.com.ua/ua/>
8. Methodical recommendations for the accounting of fixed assets: Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated September 30, 2003 No. 561 [Electronic resource]. - Access mode : <http://www.minfin.gov.ua>

Keywords: fixed assets; fixed assets accounting; investment and financial resources; renovation of production non-negotiable resources; leasing.

Ключові слова: основні засоби; облік основних засобів; інвестиційні та фінансові ресурси; оновлення виробничих необоротних ресурсів; лізинг.

Ключевые слова: основные средства; учет основных средств; инвестиционные и финансовые ресурсы; обновление производственных необоротных ресурсов; лизинг.

Перевірено на плагиат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/3961971>

Рецензент: Белопольський М.Г., завідувач кафедри обліку і аудиту, ДВНЗ «ПДТУ», д.е.н., професор